

Krāšņās telpas, kurās notika sīva cīņa ar "zaļo pūķi". Pastaiga pa slēgto Lielstraupes pili

LASĪT
RAKSTU

Lielstraupes pils vārds ir diezgan labi zināms gan arhitektūras un vēstures dārgumu cienītājiem, gan tiem, kuri atminas, ka vēl pavisam nesen šajās karaliskajās telpās ar atkarības žņaugiem cīnījušies simtiem Straupes narkoloģiskās slimnīcas pacienti. To,

kāda noskaņa šajā vēsturiskajā vietā valda tagad, atklāj pilsētvides pētnieku biedrības "Grauzti" pārstāvji.

Vēsturei pa pēdām

"Ņemot vērā, ka jau no 2018. gada 1. janvāra Lielstraupes pilī, beidza darboties narkoloģiskā slimnīca, un šī ēka uz laiku zaudēja aktīvo pielietojumu, mūs - pilsētvides pētniekus (angļu valodā - "urban explorers") šī vieta interesēja jau sen," stāsta biedrības pārstāvis.

Kopš 13. gadsimta šī pils piederēja baroniem fon Rozeniem, kas tajā saimniekoja līdz pat 1939. gadam. Tieši viņi saglabāja pils senatnīgo arhitektonisko stāstu - arī atjaunojot pēc nodedzināšanas 1905. gadā. Lai gan līdz 1959. gadam muižas pilī atradās mašīnu traktoru stacijas pārvalde un traktoristu kopmītnes, pilij paveicās - tā netika izdemolēta un pārtaisīta "atbilstoši padomju cilvēka vajadzībām".

Sešdesmitajos gados pilī iekārtojās psihoneiroloģiskā slimnīca, pēc tam Straupes narkoloģiskā slimnīca. Pēc vairāk nekā 50 pilī pavadītajiem gadiem, 2017. gada beigās slimnīcas kolektīvs sakravāja koferus un pārcēlās uz Strenču psihoneiroloģisko slimnīcu.

FOTO: Māris Rudzītis, Santa Svence

Pilsētvides pētnieki atklāj, ka "pils atjaunota vairākkārt, pēdējā lielākā rekonstrukcija notikusi 1905. gadā pēc ugunsgrēka, ievērojot vēsturisko autentiskumu un saglabājot tikai šai celtnei raksturīgo noskaņu, tomēr nelieli pārbūves darbi veikti arī 20. gadsimta 90. gados un pat 21. gadsimtā. Sākotnēji militāriem mērķiem celtā pils vēlāk pārbūvēta par muižu. Padomju gados, no 1949. līdz

1959. gadam, muižas pilī atradās un darbojās Lielstraupes mašīnu traktoru stacijas pārvalde, bet no 1963. gada līdz pat mūsdienām, pili izmantoja medicīniskām vajadzībām.

Māris Rudzītis, Santa Svence

Sākotnēji ēku izmantoja Lielstraupes psihoneiroloģiskā slimnīca, kas vēlākos gados pārtapa par Straupes narkoloģisko slimnīcu.

Traktoru stacijas pārvaldes laikos izveidotās mācību telpas, strādnieku kopmītnes pārtapa par palātām, ārstu kabinetiem un medicīniskā personāla dzīvokļiem, jo daži no ārstiem pilī ir dzīvojuši.

Pils ir unikāla arī ar to, ka tas ir viens no retajiem īpašumiem Latvijā, kas vienas dzimtas rokās atradies vairākus simtus gadu, kā arī ar to, ka šī ir vienīgā Latvijā saglabājusies celtne, kur vienā ēkā ir apvienota viduslaiku pils un baznīca".

Ieskats aiz slēgtām durvīm

Kopš 2018. gada, kad slēgta Straupes narkoloģiskā slimnīca, piekļuve šai ēkai bijusi ļoti ierobežota. Pašvaldības apsargātā ēka līdz pat 2019. gada rudenim nepiederošām personām nebija pieejama.

"Uzzinot par iespēju šīs ēkas legālai apskatei, uzreiz pieteicāmies. Jau iepriekš bijām cītīgi izpētījuši ēku no ārpuses un bijām informēti, ka ēkā ir saglabājusies daļa no slimnīcas laika aprīkojuma, gan arī nedaudz no senatnīgā laika pirms slimnīcas darbības," stāsta pētnieki.

Viņi atklāj, ka, lai apskatītu ēku, vispirms ir jāsaazinās ar Straupes pašvaldību un jāvienojas par apskates laiku. Kad formalitāšu lietas ir aiz muguras, var doties uz pašu pili, kur "ieejot pagalmā uzreiz var sajust pagātnes noskaņu".

FOTO: Māris Rudzītis, Santa Svence

"Mūs sagaidīja ļoti laipna gide, kura vispirms brīdināja, ka ēka nav remontēta vairākus gadus un brīdināja, lai nenobīstamies par dažu telpu stāvokli, jo "eiro remontu" šeit neredzēsim.

Saskatoties sapratām, ka tieši šis mums, pilsētvides pētniekiem, ir vispatīkamākais, jo ēka bijusi apsargāta vairākus gadus.

**Tajā nav viesojušies vandaļi vai objektu izbradātāji, telpas nav
svaigi remontētas un, iespējams, kādā telpā aiz stikla būs
noliktas kafijas krūzes no kurām vēl nesen ir dzēruši slīmnīcas
ārsti. Vai būs nolikta kāda grāmata, kura vēl šobrīd "gaida", kad
kāds to paņems un izlasīs," atmiņās dalās "Grauzti" biedri.**

 114   11

Vēsajā rudens dienā ienākot telpās, pirmais patīkamais pārsteigums bijis tas, ka tās bijušas siltas, sausas un mājīgas.

Gide savu ekskursiju sākusi ar vēstures faktiem par to, kad pils celta, kādiem mērķiem tā būvēta, kā arī nedaudz atklājusi par baronu fon Rozenu dzimtu, kurai tā piederējusi.

Tikušas rādītas, gan vecās fotogrāfijas, piemēram, pils ārējais izskats pēc ugunsgrēka, gan ļoti interesanti plāni, kuros ir atzīmēts, kuras sienas un būvju elementi ir saglabājušies no 13./14. gadsimta, kā arī kuri piebūvēti vēlāk.

FOTO: Māris Rudzītis, Santa Svence

Te pilsētvides pētniekus sagaidījis arī patīkams pārsteigums.

"Mēs tikām informēti, ka pils ir kā liels labirints.

 114   11

Tajā esot daudz dažādu eju un trepju pa kurām no vienas telpas uz citu var nokļūt dažādākajos veidos. Mums arī atklāj, ka ne visas ejas tādas bijušas oriģināli - daudzi no šiem ceļiem radušies laika gaitā, lai atvieglotu personāla nokļūšanu kādā noteiktā telpā. Interesanti ir arī tas, ka dažas no durvju ailēm noteiktos laika posmos ir bijušas aizmūrētas, kā piemēram, durvis, ko izmantoja traktoru stacijas laikā, bija aizmūrētas slimnīcas laikā.

Foto: Pilsētvides pētnieku biedrība "Grauzti" šarmantajā Lielstraupes pilī

Tālāk nokļuvām pie daļēji atsegtas durvju ailes. Gide stāsta, ka šāda tipa aile esot unikāla, bet kāpēc tā ir izveidota un kurā laikā informācijas nav. Sākotnēji pārvietojamies pa telpām pirmā stāvā, kuras lielākoties ir tukšas un, kurās redzama tieši pils apbūve - skaisti griesti un rakstiem rotātas krāsns, tomēr, tad nonākam kabinetā, kurš slimnīcas laikos bijis ārstu kabinets. Šeit saglabājušās gan mēbeles, kā arī pie durvīm joprojām atrodas plāksnīte ar nosaukumu," stāsta pilsētvides pētnieki.

Gide interesentiem atklājusi, ka lielākoties gan traktoru stacijas laikos, gan slimnīcas laikos nav īpaši ņemts vērā telpu sākotnējais pielietojums - ja, piemēram, traktoru stacijas pārvaldei bijusi nepieciešama telpa mācību klasei, tad šīm vajadzībām pielāgota pirmā brīvā telpa. Līdzīgi bijis arī slimnīcas laikos - ja bija zināms, ka tiks palielināts pacientu skaits - ar slimnīcas gultām tikusi nokomplektēta nākamā brīvā telpa.

Cīņa ar "zaļo pūķi"

"Ejot tālāk pa koridoru, nonākam apspriežu telpā, kas slimnīcas laikos saukta par "piecminūtes telpu".

Šajā telpā uzreiz pamanām lielu apaļu, interesanti veidotu galdu. Gide apstiprina, ka "galds veidots speciāli šai telpai un ir tāds vienīgais" - to esot veidojis viens no ārstiem. Iepriekš tas esot bijis mazāks, tomēr pēc ārsta Viestura Rudzīša lūguma rīta sapulcēs piedalīties lielākajai daļai darbinieku, pašu rokām uzmeistarots šis.

FOTO: Māris Rudzītis, Santa Svence

Šajā telpā mums pastāsta, ka tā jau īsti nebija, ka pacientus atveda šeit tikai izgulēt reibumu un, lai "barotu" ar zālēm.

Sākotnēji slimnīca esot bijusi hronisku alkoholiķu piespiedu ārstēšanas iestāde ar 120 vietām.

Pacientus esot veduši ar miliciju pēc tiesas lēmuma. Vēlāk gan ārstēšanās ir kļuvusi brīvprātīga.

Slimnīcā esot bijušas vairākas terapijas, piemēram, hipnozes terapija un darba terapija. Gide rāda pie sienas noliktos kokgriezumus: "Jā, šie ir pacientu darbi, tepat blakus darbnīcās veidoti".

 114   11

Interesanta bijusi tā sauktā aversijas, jeb "nepatiku" terapija. Ideja esot ļoti vienkārša - slimniekam tikuši doti medikamenti, kas "atgrūž" alkoholu.

FOTO: Māris Rudzītis, Santa Svence

Paralēli tam ārsti ļāvuši lietot nelielu daudzumu alkohola, no kura pacientam kļuvis slikti - bijusi vemšana vai slikta dūša.

Šādi klausoties stāstos, nonākam pie paša aversijas kabineta, kas ir slimnīcā ierīkots kā bārs. Jā, tik tiešām, slimnīcā atrodas kabinets, kurš atgādina bāru ar leti un alkohola pudelēm.

Iepriekš esot bijušas pat gaismas un galdiņi, lai pacients sajūtas kā īstā bārā, pie tam vienīgajā šajā apkārtnē, jo slimnīcas laikos tuvākajos veikaliņos alkoholu nopirkt nav bijusi iespēja," stāsta biedrības "Grauzti" pārstāvji.

"Zemūdene", spēļu istaba un izolators

Pa gaiteni uz priekšu atrodas gara telpa bez logiem - slimnīcas personāla un pacientu vidū iesaukta par zemūdeni. Šeit esot bijusi ierīkota liela palāta ar apmēram 30 gultas vietām, kur gide atcerējusies, ka jaunībā esot bijis jāiet caur ātri un ar aizspiestu degunu, jo smaka esot bijusi neizturama.

FOTO: Māris Rudzītis, Santa Svence

Pētnieki atklāj, ka "nākamā telpa bija pils nosacītajā torņa daļā - bibliotēka. Šī telpa jau ienākot rada sajūsmu. Bibliotēka divos stāvos - pilna ar grāmatām. Pirmā stāvā pacienti esot varējuši paņemt grāmatas, kuras otrā stāvā lasīt.

Otrajā stāvā esot bijis ierīkots arī stūrītis, kur uzspēlēt šahu vai dambreti. Kāpjot augstāk mēs nonākam pils tornī, kur no iekšpuses apskatāmi visi četri pulksteņa mehānismi. Ar tiem gan esot problēmas un šobrīd pulksteņi pareizu laiku rāda tikai divreiz diennaktī, tomēr nākotnē, iespējams, tos salabos. Šādi, domājot par pulksteņiem, esam uzkāpuši jau pašā pils virsotnē - tās tornī.

No šejienes paveras ļoti skaists skats un uzreiz ir skaidrs, ka pilij apkārt bijusi ļoti liela teritorija, kurā arī strādājuši slimnīcas pacienti. No augšas apskatījuši gan pils parku, gan savienotos dīkus, kas atrodas tur pat blakus un Valmieras šoseju, dodamies tālāk uz jau mūsdienās izveidotajām palātām. Priekštelpā redzams reģistratūras galds, kur tiešām sajūtama pagātnes vēsma, jo uz galda ir papīri un vāzē joprojām atrodas ziedi.

Šajā korpusā tiešām šķiet, ka tikai vakar pazuduši slimnīcas darbinieki un pacienti pazuduši, taču drīz jau tie būs atpakaļ. Par spīti laika zobam, šeit praktiski viss ir svaigs un nav sagrauzts. Pēc reģistratūras telpas apskatām manipulāciju kabinetu un intensīvās terapijas palātu. Šeit ienākot jūtama ne tikai slimnīcas smarža, bet redzami dažādākie slimnīcai raksturīgie priekšmeti, kā piemēram, elpošanas maskas, instrumenti un halāti". Tad pētnieki nokļuvuši pacientu atpūtas istabā, kur pagātnē varēja pasēdēt un palasīt grāmatu, vai arī nodoties kādai galda spēlei, piemēram - novusam. Tālāk apskatāmas palātas, kuras gandrīz vai esot atgādinājušas augstskolu kopmītnes - ar vairākām gultām un skapīšiem pie tām. Viena palāta gan ienākot šķitusi nedaudz savādāka - mājīgāka.

"Ejot ārā izlasām uz durvīm nosaukumu - "Maksas palāta," stāsta biedrības pārstāvji.

"Izstaigājot palātas, nokļūstam pils tumšākajā stūrī, kur blakus ēdnīcai atrodas pagrabstāvs, kurā starp dažādām saimniecības telpām atrodas telpa ar nosaukumu "Izolators".

Tajā ievietoja delīrija pacientus jeb tos, kam bijuši psihiska uzbudinājuma stāvoklis ar murgiem un dažāda veida halucinācijām.

114

11

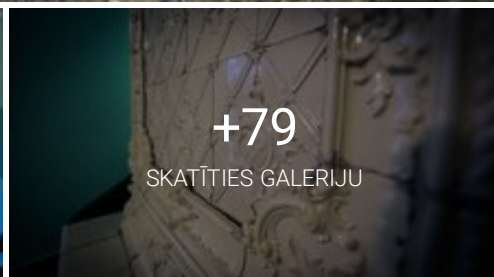

FOTO: Māris Rudzītis, Santa Svence

Pēc tumšā pagraba apskates, nākamā vieta, ko apskatām, ir blakus esošā baznīca. Tās apmeklējumu jāpiesaka atsevišķi, jo tur ir gan cits īpašnieks, gan cita gide.

Baznīcā var apskatīt gaišos griestus, skaistās uz logiem izvietotās vitrāžas un varenās ērģeles, kas izvietotas baznīcas otrā stāvā. Baznīca atšķirība no pils ēkas uzņem apmeklētājus katru svētdienu, kad tajā notiek dievkalpojums.

Foto: TVNET ekspedīcija Lielstraupes pili

Pēc baznīcas apskates apskatāmie pils parku, kur savulaik filmēta slavenās filmas "Purva bridējs" aina ar veļas žāvēšanu. Pils pagalmā pat esot ieviesta neliela lidmašīna vēja radīšanai.

Pasakāmie gidei par interesanto ekskursiju ar atgriešanos desmitiem gadu senā vēsturē un dodamies tālāk savās dienas gaitās," aizraujošo "izpētes misiju" noslēdz pētnieki un piebilst - ekskursijas uz Lielstraupes pili var sarunāt, vēršoties pie Straupes pašvaldības, iepriekš vienojoties par apskates laiku.